

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
QARSHI MUHANDISLIK – IQTISODIYOT INSTITUTI

Ro'yxatga olindi

№ 145
"24" 02 2023 y.

"EKOLOGIK LOYIHALASH VA EKOLOGIK EKSPERTIZA" FANI

SILLABUSI

Bilim sohasi: 700000 – Muhandislik, ishlov berish va qurilish sohalari

Ta'lim sohasi: 710000 – Muhandislik ishi

Magistratura mutaxassisligi: 70710401 – Atrof muhit muhofazasi (tarmoqlar va sohalar bo'yicha)

Qarshi - 2023

Tuzuvchi:
Z.Z.Uzaqov

– QarMI, “Ekologiya va mehnat muhofazasi” kafedrasini mudiri,

Taqrizchilar:
Raximov T.O’.

– Qarshi davlat universiteti, Botanika va ekologiya kafedrasini katta o’qituvchisi, b.f.n.

“Ekologik loyihalash va ekologik ekspertiza”

Fan (modul) kodi ELEE1106	O’quv yili 2022-2023	Semestr 1	ECTS krediti 6
Fan (modul) turi Majburiy	Ta’lim tili o’zbek		Haftalik dars soati 6
Fanning nomi	Auditoriya mashg’ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim	Jami yuklama
Ekologik loyihalash va ekologik ekspertiza	90	90	180

O’qituvchi haqida ma’lumot

Kafedra nomi	Ekologiya va mehnat muhofazasi		
O’qituvchilar	F.I.Sh.	Telefon nomeri	e-mail
Ma’ruzachi	Z.Z.Uzakov	+998904270833	
Amaliy mashg’ulot	T.U.Raximov	+998904418965	

I.Fanning mazmuni

Fanni o’qitishdan maqsad - talabalarga yangi va faoliyat ko’rsatadigan texnika va texnologiyalarni, qabul qilmayotgan loyihalarni kompleks ekologik ekspertizasini qilish, shu ishlarni turli soxa mutaxassislari orasida koordimatsiya qilish haqida to’liq bilim berish.

Fanning vazifasi - O’zbekiston Respublikasidagi atrof muhitni muhofaza qilish sohasida qabul qilingan me’yoriy-texnik hujjatlarini, hamda korxonalarining qurilishi, rekonstruksiyasi va texnikaviy qayta qurollanishiga tegishli loyiha oldi va loyiha-smeta hujjatlarining tarkibi, ishlab chiqish tartibi va kelishtirishni o’rgatish, faoliyat ko’rsatayotgan sanoat korxonalarining texnik hujjatlarini ko’rib chiqish, korxonaning atrof-muhit komponentlariga ta’sir etishni baholash, tabiiy muhofaza qilish chora-tadbirlarini variantlarini tanlashni asoslab berishni o’rgatishdan iboratdir.

Fan sillabusi Qarshi muhandislik-iqtisodiyot institutining “Ekologiya va mehnat muhofazasi” kafedrasining 2023 yil 7 02 dagi 11 son yig’ilishida hamda

Institut Uslubiy Kengashining 2023 yil 23 02 dagi 7 son yig’ilishi qarori bilan o’quv jarayonida foydalanishga tavsiya etilgan.

O’quv uslubiy boshqarma boshlig’i

A.R.Mallayev

Magistratura bo’limi boshlig’i

O.X.Eshqobilov

Kafedra mudiri:

Z.Z.Uzaqov

II. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetentliklar)

Ekologik loyihalash asoslari va ekologik ekspertiza» fanining kelib chiqishi va rivojlanishi. «Loyihalash asoslari va ekologik ekspertiza» haqida asosiy tushunchalar va ularning mazmuni. Loyihalarda tabiatni muhofaza qilish bo'limiga qo'yiladigan asosiy talablar.

Sanoat korxonalarini loyihalash. Loyiha turlari. Atrof-muhitni muhofaza qilish maqsadida qo'yiladigan asosiy talablar va korxonalar, qurilmalarni qurish uchun loyiha tuzayotganda ulami e'tiborga olish. Loyihalarni muhofaza va qurilayotgan ob'ektlarga nisbatan qo'yiladigan sanitariya qoida va talablari.

Ekologik loyihalash va ekologik ekspertiza» fanining maqsadi va vazifalari. Korxonalar loyihalarida tabiatni muhofaza qilishga qo'yiladigan talablar. O'zbekiston Respublikasidagi tabiatni muqofaza qilish bo'yicha qonunchilik asoslari.

Ekologik ekspertiza to'g'risida tushuncha. Ekologik ekspertizada tabiat va jamiyat o'rtasidagi o'zaro ta'sir yo'nalishlarini nazorat qilish. Ekologik ekspertiza munosabatlarida ekologik qonunlar, qoidalar, prinsiplarga asoslanish. Ekologik ekspertizaning asosiy tushunchalari va baholash mezonlari. Ekologik ekspertizaning tarkibiy qismlari va tarmoqlari.

O'zbekistondagi hozirgi ekologik vaziyatni ekologik ekspertiza nuqtai nazaridan baholash. Ekologik vaziyatni yaxshilash maqsadlarida chora-tadbirlarni amalga oshirilishi. Tabiat komponentlarining ekologik holati. Atmosfera havosi, suv, yer, biologik resurslar, yer osti boyliklari, chiqindilar (resurs-chiqindi-resurs sikli) ekologik holati xususiyatlari.

O'zbekiston respublikasining viloyatlari va tumanlarida ekologik vaziyatning ahvoli va hududiy farqlarining sabablari, oqibatlari, ularni yaxshilash yo'nalishlari. Ekologik vaziyat holatiga ko'ra tumanlarni guruhlariga ajratish. O'zbekistonda xalqaro ekologik ekspertiza tajribalari yutuqlaridan foydalanish yo'nalishlari.

III. Ta'lim texnologiyalari va uslublari

Mutaxassislikning o'ziga xos xususiyatlari dasturi interfaol usullarda o'zlashtirishni taqazo qiladi. Bunda asosiy e'tibor auditoriya mashg'ulotlarida va mustaqil tayyorgarlikda o'zlashtiriladigan chuqurlashtiriladigan nazariy bilimlarga hamda obyektiv jarayonlar va hodisalarga nisbatan dunyoqarashni shakllantirishda ma'ruza mashg'ulotlariga katta o'rin ajratiladi.

Dastur materiallarini o'zlashtirish to'rt xil:

- muammoli mavzular bo'yicha;
- mustaqil o'zlashtirilishi murakkab bo'lgan bo'limlar bo'yicha;
- ta'lim oluvchilarda alohida qiziqish uyg'otuvchi bo'limlar bo'yicha;
- ma'ruzalarni interfaol usulda o'qitish yo'li bilan;

- mustaqil ta'lim olish va ishlash, kollokviumlar va munozaralar jarayonida o'zlashtiriladigan bilimlar bo'yicha mashg'ulotlar o'tkazish yo'li bilan amalga oshirishni nazarda tutadi.

Mustaqil tayyorgarlik jarayonida talaba adabiyotlar, internet materiallari va me'yoriy hujjatlar bilan ishlashni uddalashni namoyon qilishi, auditoriya mashg'ulotlari paytida qabul qilingan ma'lumotlarni mushohada qilish va mustaqil ijodiy qarorlar qabul qila olish qobiliyatlarini ko'rsatishi zarur.

Fanni o'zlashtirishda masofadan o'qitish (modul platformasi), darslik, o'quv qo'llanmalari va ma'ruzalar matnlarining elektron versiyalari, ma'ruzalar o'qish, video-audio mashg'ulotlar va elektron resurslar (Internet tarmog'i orqali) dan foydalaniladi.

Dastur talabalar bilimini reyting-nazoratidan foydalanadigan o'quv jarayonini tashkil qilishning kredit-modul tizimi tamoyillari asosida amalga oshadi.

IV. Fan tarkibi (ma'ruza mashg'ulotlari)

№	Mavzular	Qisqacha mazmuni	soat
1	Kirish. «Ekologik loyihalash asoslari va ekologik ekspertiza» fanining mazmun va mohiyati.	«Ekologik loyihalash asoslari va ekologik ekspertiza» fanining kelib chiqishi va rivojlanishi. «Loyihalash asoslari va ekologik ekspertiza» haqida asosiy tushunchalar va ularning mazmuni. Loyihalarda tabiatni muhofaza qilish bo'limiga qo'yiladigan asosiy talablar.	2
2	Loyihalash asoslari.	Sanoat korxonalarini loyihalash. Loyiha turlari. Atrof-muhitni muhofaza qilish maqsadida qo'yiladigan asosiy talablar va korxonalar, qurilmalarni qurish uchun loyiha tuzayotganda ulami e'tiborga olish. Loyihalarni muhofaza va qurilayotgan ob'ektlarga nisbatan qo'yiladigan sanitariya qoida va talablari.	2
3	Ekologik loyihalash va ekologik ekspertiza» fanining mazmuni, predmeti va metodi.	Ekologik loyihalash va ekologik ekspertiza» fanining maqsadi va vazifalari. Korxonalar loyihalarida tabiatni muhofaza qilishga qo'yiladigan talablar. O'zbekiston Respublikasidagi tabiatni muqofaza qilish bo'yicha qonunchilik asoslari.	2
4	Ekologik ekspertizaning ilmiy-metodologik asoslari.	Ekologik ekspertiza to'g'risida tushuncha. Ekologik ekspertizada tabiat va jamiyat o'rtasidagi o'zaro ta'sir yo'nalishlarini nazorat qilish. Ekologik ekspertiza munosabatlarida ekologik qonunlar, qoidalar, prinsiplarga asoslanish. Ekologik ekspertizaning asosiy	4

5	O'zbekistondagi ekologik vaziyat va uni ekspert baholash.	tushunchalari va baholash mezonlari. Ekologik ekspertizaning tarkibiy qismlari va tarmoqlari. O'zbekistondagi hozirgi ekologik vaziyatni ekologik ekspertiza nuqtai nazaridan baholash. Ekologik vaziyatni yaxshilash maqsadlarida chora-tadbirlarni amalga oshirilishi. Tabiat komponentlarining ekologik holati. Atmosfera havosi, suv, yer, biologik resurslar, yer osti boyliklari, chiqindilar (resurs-chiqindi-resurs sikli) ekologik holati xususiyatlari.	2
6	Tabiat komponentlarining ekologik holati va ularni ekspert baholash.	O'zbekiston respublikasining viloyatlari va tumanlarida ekologik vaziyatning ahvoli va hududiy farqlarining sabablari, oqibatlari, ularni yaxshilash yo'nalishlari. Ekologik vaziyat holatiga ko'ra tumanlarni guruhlarga ajratish. O'zbekistonda xalqaro ekologik ekspertiza tajribalari yutuqlaridan foydalanish yo'nalishlari.	4
7	Ekologik ekspertizaning asosiy printsiplari.	"Printsip" so'zining ekologik ekspertizada tutgan o'rni. Ekologik ekspertizaning printsiplarining xususiyatlari. Ekologik ekspertiza printsiplarining asosiy yo'nalishlari. Ekologik ekspertizaning umumiy printsiplari. Ekologik ekspertizaning ilmiy printsiplari. Ekologik ekspertizaning yuridik printsiplari. O'zbekiston Respublikasi huquqiy ekologik ekspertizasi printsiplarini takomillashtirish yo'nalishlari.	2
8	Ekologik ekspertizaning huquqiy asoslari.	Ekologik ekspertizaning huquqiy asoslari tushunchasi. Ekologik ekspertiza huquqiy asoslarining huquqiy kuchiga ko'ra farqlari. Qonunlar va qonunga asoslangan aktlar. Ekologik ekspertiza huquqiy asoslar tizimlarining asosiy xususiyatlari. Ekologik ekspertizaning huquqiy asoslarini belgilab beradigan qonunlar va qonunlarga asoslangan aktlar. Ekologik ekspertiza munosabatlari qatnashchilarining huquqlari, majburiyatlari, javobgarligi.	4
9	Jamoat ekologik ekspertizasi va ekologik audit.	Jamoat ekologik ekspertizasi xususiyatlari. Ekologik audit. Ekologik auditning asosiy yo'nalishlari. Bajarlilishi shart bo'lgan va tashabbusli ekologik audit. Ekologik auditni o'tkazish printsiplari. Ekologik auditning asosiy vazifalari.	4
10	Ifloslantiruvchi manbalarni	Chiqindi manbalarini inventarizatsiyasining maqsadi. Ifloslantiruvchi manbalarining	4

	inventarizatsiya qilish.	sinflanishi. Inventarizatsiya jarayonini tashkil qilish va o'tkazish. Inventarizatsiyaning asosiy bosqichlari. Inventarizatsiya natijalarini rasmiylashtirish, kelishtirish va tasdiqlash.	
11	Ekologik ekspertizaga qo'yiladigan talablar va atrof muhitga ta'sirni baholash.	Davlat ekologik ekspertizasining loyihadan oldingi bosqichda qabul qilingan tartibi. Atrof - muhitga ta'sir to'g'risida bayonot» loyihasi, «ekologik oqibatlar to'g'risida bayonot», Ekologik ekspertiza ob'yektlarining atrof tabiiy muhitga ta'siri. Xalq ho'jaligi tarmoqlari guruhining atrof-tabiiy muhitga ta'siri bo'yicha klassifikatsiyasi. Antropogen faoliyat turlarining atrof-tabiiy muhitga ta'siri bo'yicha kategoriyalari.	4
12	Atmosfera ifloslanishida rel'yef va fon konsentratsiyasini hisobga olish.	Loyihalashtirilayotgan korxonaning qurilish joyi hududining rel'yefini ta'sirini hisobga olish koeffitsiyentini hisoblash. Faoliyat ko'rsatayotgan, rekonstruksiya qilinayotgan va yangi korxonalar uchun atrofda fon ifloslanishini hisoblash.	4
13	Ekologik ekspertizaning asosiy yo'nalishlari.	Ekologik ekspertizaning asosiy yo'nalishlari. Ekologik ekspertizaning barcha yo'nalishlari uchun xos bo'lgan umumiy xususiyatlari. Texnologik (texnika) ekologik ekspertizasi. Korxonalar ekologik ekspertizasining asosiy xususiyatlari. Korxonalar ekologik ekspertizasini asosiy maqsadi. Shaharsozlik ekologik ekspertizasi.	4
14	Ekologik ekspertiza xizmatini tashkil etish va davlat ekologik ekspertizasining qo'yiladigan talablar.	Davlat ekologik ekspertiza xizmati. Yagona davlat ekologik ekspertizasi tizimi, tarkibi va strukturasi. Davlat ekologik ekspertiza xulosasining struktura va mazmuniga qo'yiladigan talablar. Ekologik ekspertiza jarayonida hujjatlar tahlili. Davlat ekologik ekspertizasi xulosasining namunasi. Davlat ekologik ekspertizasi xulosasini tuzishda qonun hujjatlari, ekologiya va tabiatdan foydalanish qonunlari, qoidalari, printsiplardan foydalanishning zarurati.	4
Jami			46

Amaliy mashg'ulotlar

№	Mavzular	soat
I semestr		
1	Tozalash inshootlarini loyihalash.	2
2	Mexanik tozalagich moslamalarini loyihalash.	2
3	Tindirgichlarni loyihalash.	2
4	Biologik tozalash inshootlarini loyihalash.	2
5	Oqova suvlarini neytrallashtirish inshootlarini loyihalash.	2
6	Neft ushlagich moslamalarini loyihalash.	2
7	Atmosfera havosini ifloslanish darajasini hisoblash	2
8	Loyihalashtirilayotgan korxonaning oqova suvlarini suv havzaga oqizib yuborish sharoitlarini aniqlash.	2
9	Atmosfera chiqarib tashlanadigan zararli moddalarning havoga tarqalishi va ruxsat etilgan me'yori miqdorlarini hisoblash.	2
10	Ruxsat etilgan tashlama me'yorini (RETM) hisoblash uni korxonaning umumiy tashlanmalar miqdori bilan solishtirish hamda chang miqdorini kamaytirish bo'yicha takliflar berish.	2
11	Atmosfera chiqarib tashlanadigan changlarning konsentratsiyasini hisoblash va uni REM bilan solishtirish.	2
12	Transport vositalarining atrof muhitga ta'siri va uni baholash, tozalash inshootlari shlablarining me'yorlarini aniqlash.	2
13	Suv havzalarining sanitar-toksikologik me'yorlarga mosligini aniqlash	2
14	Oqova suvlarini biologik usul bilan tozalash moslamalarining texnologik ko'rsatkichlarini hisoblash.	2
15	O'zbekiston tabiati, manzaralari vatabiiy resurslari bilan tanishish va O'zbekiston ekologik holatini baholash.	2
16	Havoning namlik darajasini psixrometrik usulda aniqlash.	2
17	Havodagi chang miqdorini aniqlash.	2
18	Havoni elektrofiltr yordamida tozalash jarayonini o'rganish.	2
19	Oqova suvlarining loyqaligini topish.	2
20	Tindirish apparatida texnologik parametrlarni aniqlash.	2
21	Ekologik ekspertizaga ob'yektlari	2
22	Ekologik ekspertizaga korxonalar tomonidan taqdim etiladigan materiallar va ularga qo'yiladigan talablar.	2
Umumiy soat		44

Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish bo'yicha kafedra professor-o'qituvchilari tomonidan ko'rsatma va tavsiyalar ishlab chiqiladi. Unda talabalar asosiy ma'ruza mavzulari bo'yicha olgan bilim va ko'nikmalarini amaliy masalalar yechish orqali yanada boyitadilar. Shuningdek, darslik va o'quv qo'llanmalar asosida talabalar bilimlarini mustaxkamlashga erishish, tarqatma materiallardan foydalanish, ilmiy maqolalar va tezislarni chop etish orqali talabalar bilimini oshirish, masalalar echish, mavzular bo'yicha ko'rgazmali qurollar tayyorlash va boshqalar tavsiya etiladi.

V. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Talaba mustaqil ishining asosiy maqsadi – o'qituvchining rahbarligi va nazoratida muayyan o'quv ishlarini mustaqil ravishda bajarish uchun bilim va ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish.

Talaba mustaqil ishni tayyorlashda muayyan fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

- darslik va o'quv qo'llanmalar bo'yicha fan boblari va mavzularini o'rganish;
- tarqatma materiallar bo'yicha ma'ruzalarning qismini o'zlashtirish;
- maxsus adabiyotlar bo'yicha fanlar bilimlari yoki mavzulari ustida ishlash;
- yangi texnikalarni, apparaturalarni, jarayonlar va texnologiyalarni o'rganish;
- talabaning o'quv-ilmiy-tadqiqot ishlarini bajarish bilan bog'liq bo'lgan fanlar bo'limlari va mavzularni chuqur o'rganish;
- faol va muammoli o'qitish uslubidan foydalaniladigan o'quv mashg'ulotlari;
- masofaviy (distantion) ta'lim;
- referatlar yozishni standart talablarga mos ravishda va hisoblash texnikasidan foydalanib mustaqil bajarishni o'z ichiga oladi.
- ilmiy maqola, anjumanga ma'ruza tayyorlash va h.k..

Tavsiya etilayotgan mustaqil ishlarining mavzulari:

Mustaqil ish uchun belgilangan mavzularni talabalar mustaqil ravishda ko'rsatilgan adabiyotlar yordamida o'zlashtirib, joriy, oraliq nazoratlari shaklida yoki darsdan tashqari vaqtda referat yoki muloqot tarzida topshirad.

Talaba mustaqil ishni topshirishda fanning xususiyatlaridan kelib chiqqan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

Mustaqil ish mavzularining nomi

T/r	Mustaqil ta'lim mavzulari	Berilgan topshiriqlar	Hajmi (soat)
1	Ekologik ekspertiza qonun hujjatlari, ekologik ekspertiza maqsadlari.	Adabiyotlardan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	6
2	Ekologik ekspertiza turlari. Ekologik ekspertizaning asosiy prinsiplari, ekologik ekspertizaning oshkorligi.	Adabiyotlardan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	6
3	Orol va Orol bo'yi xususiyatlari, ziddiyatlar sog'lomlashirishda davlatning ekologik siyosati.	Adabiyotlardan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	6
4	Ekologik ekspertiza buyurtmachisining majburiyatlari, Ekologik ekspertizani moliyalash.	Adabiyotlardan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	6

5	Davlat ekologik ekspertiza ob'yektlari. Davlat ekologik ekspertizasi o'tkazishning ma'buriyatlari.	Ekspertiza ekologik o'tkazish	Adabiyotlardan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	6
6	Davlat ekologik ekspertizasi sohasidagi maxsus vakolatli davlat organi.	Ekspertizasi o'tkazish tartibi, shartlari va turlari.	Adabiyotlardan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	6
7	Ekologik ekspertizani o'tkazish tartibi, shartlari va turlari.	o'tkazish	Adabiyotlardan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	6
8	Ekologik ekspertiza ob'yektlari	ob'yektlari	Adabiyotlardan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	6
9	A'trof-muhitga ta'sirni baholash tushunchalari.	ta'sirni baholash	Adabiyotlardan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	6
10	A'trof-muhitga ta'sirni baholashda xorij tajribasi.	ta'sirni baholashda	Adabiyotlardan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	6
11	A'trof-muhitga bo'lgan baholash va ekologik oqibatlar to'g'risida bildirish hujjatlari.	bo'lgan ta'sirni baholash va ekologik oqibatlar to'g'risida bildirish hujjatlari.	Adabiyotlardan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	6
12	A'trof-muhitga ta'sirni baholash bosqichlari.	ta'sirni baholash bosqichlari.	Adabiyotlardan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	6
13	Ekologik ekspertizaga korxonalar tomonidan taqdim etiladigan materiallar va ularga qo'yiladigan talablar.	ekspertizaga korxonalar tomonidan taqdim etiladigan materiallar va ularga qo'yiladigan talablar.	Adabiyotlardan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	10
14	A'trof-muhitga ta'sirni baholash prinsiplari.	ta'sirni baholash prinsiplari.	Adabiyotlardan konspekt qilish. Individual topshiriqlarni bajarish	8
JAMI				90

VI. Talabalar bilimni baholash mezonlari va kreditlarni olish uchun talablar

Fanga oid nazariy materiallar ma'ruza mashg'ulotlarini ma'ruzalarda ishtirok etish va kredit-modul platformasi orqali ma'ruzalarni mustahkamlash hamda belgilangan test savollariga javob berish orqali amalgacha oshiriladi.

Amaliy va laboratoriya mashg'ulotlari bo'yicha amaliy ko'nikmalar hosil qilish va o'zlashtirish mashg'ulotlarga to'liq ishtirok etish va modul platformasi orqali topshiriqlarni bajarish natijasida nazorat qilinadi.

Mustaqil ta'lim mavzulari modul platformasi orqali berilgan mavzular bo'yicha topshiriqlarni bajarish (test, referat va boshqa usullarda) bajariladi.

Fan bo'yicha talabalar test usulida oraliq nazorat va og'zaki (yoki test) usulida yakuniy nazorat topshiriladi.

Talabalar bilim O'zbekiston Respublikasi O'QMTVning 2018 yil 9 avgustdagi 9-2018-son buyrug'i bilan tasdiqlangan "Oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilimni nazorat qilish va baholash tizimi to'g'risidagi Nizom" asosida baholanadi.

Talabalar bilimni quyidagi mezonlar asosida:

Talaba mustaqil xulosa va qaror qabul qiladi, ijodiy fikr olaydi, mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda - 5 (a'lo) baho;

talaba mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda - 4 (yaxshi) baho;

talaba olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda - 3 (qoniqarli) baho;

talaba fan dasturini o'zlashtirmagan, fanning (mavzuning) mohiyatini tushunmaydi hamda fan (mavzu) bo'yicha tasavvurga ega emas deb topilganda - 2 (qoniqsiz) baho bilan baholanadi.

Yakuniy nazorat turini o'tkazish va mazkur nazorat turi bo'yicha talabaning bilimni baholash o'quv mashg'ulotlarini olib bormagan professor-o'qituvchi tomonidan amalgacha oshiriladi.

VII. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

Asosiy adabiyotlar

1. Tumbout, E., Tulnatra, W., & Halfman, W. (2019). Environmental Expertise: Connecting Science, Policy and Society. Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781316162514
2. Журавлева О.В. Экологическое проектирование и экспертиза: учебное пособие. - Горно-Алтайск: ВЦГАГУ, 2019. - 112 с.
3. N.I.Ibragimov, M.N.Musayev, B.A.Abidov, B.A.Muxamedgaliyev. Loyhulash asoslari va ekologik ekspertiza. Darslik. T.: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2009. - 320 b.
4. В.К.Донченко, В.М.Пинчулько, В.В.Растоксуев, С.А.Фролова. Экологическая экспертиза: учеб. пособие для студ. учреждений высш. образования / 5-е изд., перераб. и доп. - М.: Издательский центр «Академия», 2010. - 528 с.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Мирзиёев Ш.М. Буёк келажикимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга курамин. Тошкент, Ўзбекистон нашриёти, 2017.
2. Мирзиёев Ш.М. Қонуи устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш юрт тараққотини ва халқ фаровонлигининг гарови. Тошкент, Ўзбекистон нашриёти, 2017.
3. Дьяконов К.Н., Дончева А.В. Экологическое проектирование и экспертиза: Учебник для вузов. М.: Аспект Пресс, 2002. - 384 с.
4. Salohiddinov A.T., Mamatov B.A., Yusupov G'U., Xolmirzayeva M.I. A'trof muhitga bo'lgan ta'sirni baholash. Daralk. T.: Chino ENK, 2013. - 122 b.

Axborot manbalari

11. Ekologiya va atrof muhitni muhofaza qilish davlat qo'mitasi - www.uzstat.gov.uz